

Terugblikken en vooruitdenken

Het lectoraat Waarde(n) van Vrijeschoolonderwijs



HET LECTORAAT

DIT HEBBEN
WE GEDAAN

HOE GAAN
WE VERDER?



Inhoud

Inleiding > 3

Het lectoraat

Waarom een lectoraat Waarde(n) van Vrijeschoolonderwijs?

De opdracht van het lectoraat 4

De visie van het lectoraat 5

Organisatie en financiering 6

Dit hebben we gedaan

Globaal overzicht van werkzaamheden vanuit het lectoraat 8

Programmeren en (laten) uitvoeren van onderzoek 10

Kennisontwikkeling en kennisverspreiding 16

Curriculumontwikkeling 18

Professionalisering van docenten 21

Hoe gaan we verder?

Analyse van het werk van het lectoraat 22

Een fundament voor toekomstig werk 24

Zo willen we verder 27

Lijn 1 Samen werken aan onderzoek 28

Lijn 2 Versterken praktijkonderzoek 30

Lijn 3 Bouwen aan een cultuur van gefundeerde onderwijsontwikkelingen 32

Voorbeelden doorwerking > 35

Referenties > 44



Inleiding



In april bestaat het lectoraat *Waarde(n) van Vrijeschoolonderwijs* vier jaar. In die vier jaar is veel gebeurd, maar nog lang niet genoeg! Daarom zijn we ontzettend blij dat we in ieder geval nog vier jaar doorgaan. Op 8 juni 2018 organiseren we een lectoraatsdag. Samen met het werkveld willen we de 'oogst' van het lectoraat bekijken en vieren, maar ook samen verkennen en uitproberen hoe we in de toekomst met elkaar aan waardevol onderwijs-onderzoek kunnen werken.

De komende maanden willen we vormgeven aan nieuwe en verdere samenwerkingen tussen onderzoek en onderwijs. In dit document schetsen we contouren voor wat we de komende jaren willen gaan doen. Dat doen we aan de hand van een reflectie op wat in de voorgaande periode aan activiteiten is ontwikkeld. Wat lukte goed en wat niet? Hoe zorgen we dat we het beter gaan doen? Deze reflectie is weliswaar opgesteld vanuit het lectoraat, maar had niet plaats kunnen vinden zonder de input vanuit de stakeholders en vele mensen uit de onderwijspraktijk. Die input is de afgelopen jaren verzameld tijdens informele ontmoetingen in scholen en op studiedagen, maar ook tijdens formele evaluatie bijeenkomsten, bijvoorbeeld met het curatorium of met de onderwijsplatformen voor VO en PO.

Onze hoop is dat we de komende jaren, nog meer dan nu het geval was, vanuit gezamenlijkheid aan de slag gaan om onderwijs en onderzoek te verbinden zodat het werk dat we doen ook echt positief bijdraagt aan de kwaliteit van de onderwijservaringen van de leerlingen in de scholen.

“

*We shall not cease
from exploration,
and the end of all
our exploring will
be to arrive where
we started and
know the place
for the first time.*

T. S. Eliot



Het lectoraat

Waarom een lectoraat Waarde(n) van Vrijeschoolonderwijs?

Het lectoraat werd in 2014 opgericht vanuit de gedeelde wens van PO-scholen, VO-scholen en (leraren)-opleiders binnen het vrijeschoolonderwijswerkveld om de kwaliteit van het huidige en toekomstige vrijeschoolonderwijs te bestendigen en te versterken. Daarbij werd ook in toenemende mate de noodzaak gevoeld om een nieuw vocabulaire te ontwikkelen. Een woordenschat die ons in staat stelt om uitgangspunten, inhoud, werkwijzen en kwaliteiten van het vrijeschoolonderwijs te bespreken en te bevragen in brede kring. Zodat we met elkaar - ervaren en nieuwe onderwijsmensen uit het vrijeschoolonderwijs en mensen die in andere onderwijsomgevingen werken - het gesprek kunnen voeren over hoe we onderwijs vormgeven dat waardevol en goed is voor de leerlingen, de scholen en de samenleving.



De opdracht van het lectoraat

DE BEDOELING

Het versterken van de doelen waar het vrijeschoolonderwijs voor staat zoals bijvoorbeeld het realiseren van een brede en evenwichtige ontwikkeling van denken, voelen en willen bij kinderen/jongeren zodat zij innerlijk vrije en verantwoordelijk en moreel handelende volwassenen worden.

HET DOEL

Het bijdragen aan de ontwikkeling van kennis en inzicht en het bevorderen van professionaliteit van (aankomende) leraren in het vrijeschoolonderwijs en andere geïnteresseerde leraren en professionals.

DE OPDRACHT AAN HET LECTORAAT

- Het onderzoeken, zichtbaar maken/ expliciteren en verifiëren van de waarde(n) van vrijeschoolonderwijs.
- Onderzoek en innovatie van - onderdelen van - de vrijeschoolpraktijk(en).
- Het vertalen van onderzoek en nieuwe praktijken naar competenties voor (aankomende) vrijeschoolleraars.
- Dialoog en 'vertaling' van goede praktijken uit het vrijeschoolonderwijs naar het brede onderwijsveld.

DE GEWENSTE ACTIVITEITEN

- Programmeren en (laten) uitvoeren van onderzoek.
- Kennisontwikkeling en kennisverspreiding.
- Curriculumontwikkeling.
- Professionalisering van docenten.



De visie van het lectoraat

Bij de invulling en vormgeving van toekomstige werkzaamheden die *bijdragen aan de ontwikkeling van kennis en inzicht en het bevorderen van professionaliteit van (aankomende) leraren in het vrijeschoolonderwijs en andere geïnteresseerde leraren en professionals*, proberen we dat zodanig te doen dat ze er uiteindelijk toe bijdragen dat

... **leerlingen** de kans krijgen zich te ontwikkelen tot oordeelkundige, authentieke en innerlijk vrije, denkende, voelende en handelende mensen die zich zodanig verbonden voelen met de wereld waarin zij leven dat zij de wil ontwikkelen om op eigen wijze bij te dragen aan de voortgaande ontwikkeling van zichzelf en de wereld.

... **leerkrachten** in vrijescholen en **lerarenopleiders** het vermogen, de inspiratie en de wil voelen om steeds vanuit een open, nieuwsgierige en kritische blik het handelen in de klas en op school te blijven bevragen (in woord en daad) en al handelend (nieuwe) mogelijkheden kunnen en willen verkennen en vormgeven.

... **vrijescholen** zich krachtige, inclusieve gemeenschappen weten waar in heldere beelden en woorden het gesprek wordt gevoerd over wat zij waardevol onderwijs vinden en hoe zij daar aan werken, en waar steeds gezocht wordt hoe naar deze woorden en beelden gehandeld kan worden.

... het **vrijeschoolonderwijs** zich blijft ontwikkelen in samenhang met de samenleving waarin het plaatsvindt, waarbij de pedagogische vraag van de leerlingen (wat is wenselijk voor deze leerlingen, in deze situatie, in deze tijd) in belangrijke mate leidend is bij keuzes voor inhoud en vorm van het onderwijs en voor het handelen in klas en school.

Organisatie en financiering

Het lectoraat wordt gevormd door een lector en een kenniskring van praktijkonderzoekers uit het onderwijs-werkveld. Aziza Mayo heeft sinds haar benoeming in april 2014 tot lector de dagelijkse leiding over het lectoraat. Zij wordt daarbij voor de dagelijkse gang van zaken bijgestaan door Robert Viëtor, directeur van de faculteit Educatie van Hogeschool Leiden. Eén tot twee keer per jaar komt het curatorium van het lectoraat bijeen. De leden vertegenwoordigen o.a. de stakeholders uit het werkveld. Tijdens de eerste lectoraatstermijn bestond het curatorium uit dhr. Prof. G. Biesta (Professor of Education and Director of Research, Brunel University London), dhr. A. de Geus (bestuurder Stichting Pallas), dhr. F. Ebskamp (bestuurder Stichting Scholengemeenschap voor Vrijeschoolonderwijs), dhr. H. Passenier (directeur BVS Schooladvies), dhr. H. Ansink (directeur PCC Het Lyceum) en dhr. R. Viëtor (directeur faculteit Educatie Hogeschool Leiden). Tijdens deze bijeenkomsten kijken zij vanuit de rol van critical friends mee naar de voortgang van de lopende werkzaamheden en verkennen we lijnen naar toekomstige werkzaamheden. Waar mogelijk spreken zij actief hun netwerk aan om de samenwerking met het werkveld te versterken. Aan het einde van ieder kalenderjaar wordt een schriftelijk overzicht van alle werkzaamheden in het voorgaande jaar opgesteld voor de stakeholders.

De basisfinanciering voor de werkzaamheden vanuit het lectoraat wordt gedragen door een aantal organisaties uit het vrijeschoolonderwijswerkveld en Hogeschool Leiden. Hiermee wordt o.a. voorzien in 0,6 fte aanstelling voor de lector, 0,1 fte aanstelling voor vier kenniskringleden, in secretariële ondersteuning en een budget voor materialen en reizen. Bij aanvang van het lectoraat werd beoogd dat op termijn alle grotere PO en VO vrijeschoolbesturen bij zouden gaan dragen aan de basisfinanciering. Daarnaast zou gericht aanvullende financiering worden geworven voor projecten, zodat extra menskracht beschikbaar was om aan de doelen te werken. De primaire werkgevers van de kenniskringleden namen bijvoorbeeld een halve of hele onderzoeksdag voor hun rekening. De Iona Stichting nam daarnaast een deel van deze extra kosten op zich en Hogeschool Leiden financierde o.a. de uitbreiding van de aanstelling van de lector op grond van haar rol in het Alchemie-project en bij de ontwikkeling van de eerste teammaster in Nederland: Teammaster Transitie in Onderwijs met Technologie (3TO). Dit alles heeft er voor gezorgd dat het lectoraat de afgelopen jaren met een uitgebreidere en sluitende begroting heeft kunnen werken.



Dit hebben we gedaan

Globaal overzicht van werkzaamheden vanuit het lectoraat

PROGRAMMEREN EN (LATEN) UITVOEREN VAN ONDERZOEK DOOR AZIZA MAYO EN DE KENNISKRING

- Praktijkonderzoeken in vrijescholen en lerarenopleidingen door de kenniskringleden.
- Theorieontwikkeling rond en voor hedendaags (vrije)schoolonderwijs.
- Gouden professionaliteit in onderwijs - het Alchemieproject.

KENNISVERSPREIDING EN KENNISTOEPASSING DOOR AZIZA MAYO EN DE KENNISKRING

- Lezingen en werkgroepen tijdens studiedagen en scholingsdagen werkveld.
- (Mede) ontwerpen/organiseren/inhoud bieden aan/deelnemen aan (werk)conferenties en studiedagen met scholen, bestuurders, lerarenopleiders en onderzoekers.
- (Gast)lessen in lerarenopleidingen, Master 3TO, nascholingstrajecten en honours programma Hogeschool Leiden.
- Consultatie voor (bachelor)onderzoeken van studenten van lerarenopleidingen.
- Publicaties over de onderzoeken en het onderwijsbeeld in (vak)tijdschriften, onlineplatformen en (hand)boeken voor het o.a. werkveld, ouders en wetenschap.
- Advies aan onderwijsorganisaties, onderwijsonderzoekers en adviesraden over de brede vormende opdracht van het onderwijs en de invulling daarvan.

Vervolg globaal overzicht van werkzaamheden vanuit het lectoraat

CURRICULUMONTWIKKELING DOOR AZIZA MAYO

- Inspiratie en input voor curriculumherzieningen van vrijeschool lerarenopleidingen gericht op het versterken van de autonomie van student en leerling
- Ontwerpteam Teammaster Transitie in Onderwijs met Technologie (Master 3TO)
- Advisering bij ontwerpen van (nieuwe) minoren en nascholingsopleidingen van Hogeschool Leiden

HET PROFESSIONALISEREN VAN (HOGESCHOOL-) DOCENTEN EN BEGELEIDEN VAN (EXTERNE) PROMOVENDI DOOR AZIZA MAYO

- Kenniskringbijeenkomsten en begeleiden praktijkonderzoeken van de kenniskring
- Begeleiding en/of advisering bij onderzoek t.b.v. Masteropleidingen van docenten van Hogeschool Leiden en uit het onderwijswerkveld
- Methodologisch en inhoudelijk advies voor (praktijk)onderzoeken vanuit het onderwijswerkveld
- Advisering bij verkenning en aanvragen van verschillende promotieonderzoeken door VO-docenten
- Rol van co-promotor bij het promotieonderzoek van Saskia Snikkers, bij Prof. A. Minnaert aan Rijksuniversiteit Groningen
- Lid kerngroep van de kring van lectoren rond de NIVOZ leerstoel van Gert Biesta





PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

THEORIEONTWIKKELING ROND EN VOOR HEDENDAAGS (VRIJE)SCHOOLONDERWIJS

- Lectorale rede Autonomie in verbondenheid
- Het Alchemieproject: Gouden professionaliteit in onderwijs

PRAKTIJKONDERZOEKEN IN VRIJESCHOLEN EN LERARENOPLEIDINGEN DOOR DE KENNISKRINGLEDEN

- Hoogbegaafdheid en vrijeschoolonderwijs
- De positie en waarde van periodeonderwijs en de relatie met vaklessen in het voortgezet vrijeschoolonderwijs
- De betekenis van kunstonderwijs in regulier en vrijeschoolonderwijs en lerarenopleidingen
- Brede vorming en opbrengsten van vrijeschoolonderwijs
- Vrijeschoolonderwijs en volwassenwording; percepties van leerlingen en leerkrachten
- Oud-vrijeschoolleerlingen en volwassen-in-de-wereld-zijn

Onderzoek in het lectoraat

Het lectoraat doet onderzoek om zichtbaar en inzichtelijk te maken wat in de onderwijspraktijk van vrijescholen gebeurt. Daarbij is de intentie gericht op het ontwikkelen van inzicht in wat nodig is om betekenisvol vrijeschoolonderwijs voor nu en voor de toekomst te geven. Onderzoek dat laat zien waar aan gewerkt wordt in de scholen, op welke manier dat gebeurt en bevraagt waarom dat (zo) gebeurt, schept mogelijkheden tot kritische reflectie op de bestaande onderwijspraktijk, biedt handvatten voor onderwijsvernieuwingen en mogelijkheden om ook buiten de wereld van de vrijeschool de dialoog aan te gaan over wat goed onderwijs is en hoe de vrijeschool daar invulling aan geeft; het is niet een doel op zich om onderzoek te doen dat dit onderwijs rechtvaardigt naar derden.

PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

Binnen het lectoraat wordt onderzoek gedaan langs twee lijnen. Hierbij wordt nadrukkelijk gezocht naar manieren van onderzoek doen die recht doen aan het eigen karakter van het vrijeschoolonderwijs, maar ook de dialoog met het reguliere onderwijsveld en de wetenschappelijke wereld mogelijk maken.

In de eerste lijn wordt onderzoek gedaan naar de waarden die ten grondslag liggen aan het vrijeschoolonderwijs en de implicaties van deze waarden voor onderwijsprocessen, -doelen en -opbrengsten. De literatuur over vrijeschool pedagogiek, didactiek en het mensbeeld dat daaraan ten grondslag ligt, spelen daarbij een belangrijke rol. Daarnaast wordt ook gekeken naar de huidige (maatschappelijke) discussies en literatuur over onderwijswaarden en naar hoe verschillende perspectieven zich tot elkaar verhouden. Het werk van onderwijspedagoog Gert Biesta, over de functies van onderwijs is daar een voorbeeld van.

De lectorale rede Autonomie in verbondenheid is een voorbeeld van wat dergelijk onderzoek brengt aan het werkveld. De rede heeft zowel binnen de lerarenopleidingen als in de scholen bijgedragen aan een voortgaande dialoog over de noodzaak van autonomie in onderwijs en een zoektocht naar hoe daar in het handelen invulling aan kan worden gegeven. Een ander voorbeeld van theorievormend onderzoek is het Alchemieproject waarin onderzoek werd gedaan naar gouden professionaliteit in het onderwijs en jeugdwerk. Het onderzoek is opgezet in samenwerking met een drietal lectoren van Hogeschool Leiden.

Naast deze meer theoretische wijze van onderzoeken, wordt door de kenniskringleden onderzoek gedaan rond een eigen praktijkvraagstuk. Zij richten zich daarbij op het bevragen van bestaande didactische en pedagogische praktijken van het vrijeschoolonderwijs, op vernieuwingsprocessen binnen dit onderwijs, en op de gevolgen van deze processen voor leerlingen, leerkrachten, ouders en samenleving. Gedurende het onderzoeksproces blijven de onderzoekers nadrukkelijk in gesprek met collega's (in de klas). Zo kunnen zij toetsen of de vragen en bevindingen (blijven) aansluiten bij de behoefte van de praktijk.



PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

Autonomie in verbondenheid

In de voorgaande periode hebben we ruim de tijd genomen om grote thema's en vraagstukken in het hedendaagse vrijeschoolonderwijs te identificeren en verhelderen. Al doende heeft het lectoraat een eigen beeld ontwikkeld van kwalitatief hoogwaardig (vrijeschool) onderwijs in deze tijd. Dit beeld kreeg gestalte in de lectorale rede, Autonomie in verbondenheid van lector Aziza Mayo, uitgesproken in november 2015.

Autonomie in verbondenheid vormde in deze eerste lectoraatsperiode het kernthema in het werk van het lectoraat. Voor dit thema werd gekozen omdat het refereert aan het waartoe van het Vrijeschoolonderwijs - leerlingen door middel van onderwijservaringen helpen zich te ontwikkelen tot zelfstandig denkende, voelende en handelende mensen die zich zodanig verbonden voelen met de wereld waarin zij leven, dat zij de wil ontwikkelen om op eigen wijze bij te dragen aan de voortgaande ontwikkeling van zichzelf en de wereld (Mayo, 2015).

Het thema refereert ook aan een vraagstuk waar veel lerarenopleiders, studenten, bestuurders, leerkrachten, ouders en leerlingen ieder op eigen wijze mee worstelen: op welke wijze willen we op verschillende leeftijden ruimte bieden aan de autonomieontwikkeling van onze leerlingen? Wat betekent dat bijvoorbeeld voor de wijze waarop leerkrachten en docenten gewend zijn om les te geven? Wat betekent dat voor de manier waarop zij op hun onderwijs reflecteren en het verder ontwikkelen? Voor hoe samengewerkt wordt binnen en tussen scholen? In praktijkonderzoek door kenniskringleden, maar ook tijdens dialoogsessies, werkgroepen en lezingen met toezichthouders, bestuurders, leerkrachten, leerlingen, ouders, lerarenopleiders en studenten is aan dit vraagstuk gewerkt.

PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

Tot slot refereert het ook aan de wijze waarop het vrijeschoolonderwijs haar positie in het bredere onderwijsveld in onze samenleving zou kunnen innemen. In de scholen leeft ook de wens om het vrijeschoolperspectief mee te laten wegen in de maatschappelijke dialoog over wat onderwijs tot goed onderwijs maakt. Vanuit het lectoraat wordt hier aan gewerkt door actief te participeren in ontmoetingen met het brede onderwijswerkveld. Het belang van het schetsen van een eigen onderwijsbeeld waartoe in de rede wordt opgeroepen, sluit aan bij het advies van de Onderwijsraad over onderwijskwaliteit en het kwaliteitskader dat scholen in het licht van het nieuwe onderzoekkader 2017 van de Inspectie kunnen gaan opstellen om daarmee de eigen brede onderwijskwaliteit zichtbaar en inzichtelijk te maken.

In de lectorale rede wordt een onderwijsbeeld geschetst van goed (vrijeschool)onderwijs. Dit beeld heeft richting gegeven aan de intentie die we hebben met de werkzaamheden. Het beïnvloedt niet alleen wat we onderzoeken, maar ook de manier waarop we onderzoek doen, hoe we de functie van onderwijsonderzoek zien en daarmee ook hoe we onderzoek inzetten in onderwijs. Het beeld heeft zich de afgelopen jaren doorontwikkeld onder invloed van ons handelen in en met de onderwijspraktijk. Bijvoorbeeld wanneer we data verzamelden, tijdens werksessies of in gesprek met leraren en leerlingen, maar ook door de samenwerking in de kenniskring. Vanuit deze visie ontwikkelde het lectoraat zo geleidelijk een eigen stem waarmee we onze positie konden vinden en innemen in het onderwijswerkveld, de onderzoekswereld en in de samenleving. De afgelopen jaren zijn we zo bijvoorbeeld landelijk gesprekspartners geworden rond vraagstukken over wat het betekent en vraagt om onderwijs te geven dat niet alleen schoolt voor de samenleving, maar leerlingen vormt voor het leven.



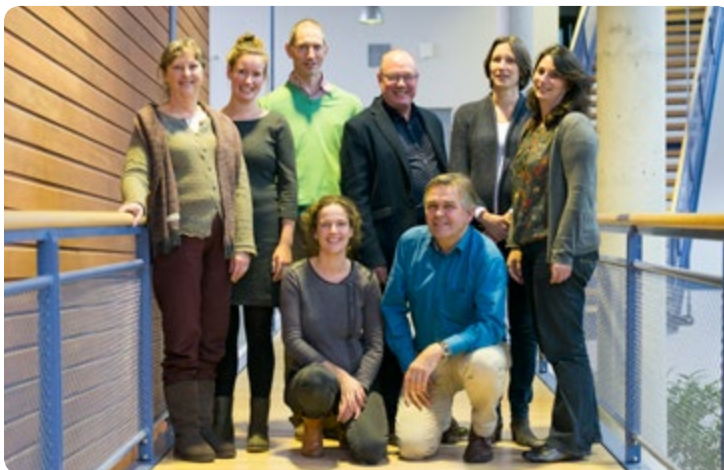
PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

Praktijkonderzoek door de kenniskringleden



De afgelopen twee jaren vormden zes mensen de kern van de kenniskring. De kenniskringleden zijn voor één dag per week als onderzoeker aangesteld. Gedurende deze tijd werken zij aan onderzoek rond een eigen praktijkvraagstuk. Ongeveer tien keer per jaar komt de kenniskring bijeen. In het eerste jaar werkten we dan samen aan het uitwerken van de onderzoeksvragen en het vormgeven en uitvoeren van de onderzoeken. Het afgelopen jaar lag het zwaartepunt op het ordenen, analyseren, beschrijven en doorgronden van

de verzamelde data. Om het onderzoeksproces te ondersteunen stond tijdens de kenniskringbijeenkomsten steeds een van de onderzoeken centraal. De overige deelnemers namen steeds de rol van critical friend op zich. Daarbij werd voor iedere bijeenkomst een specifiek theoretisch of praktisch onderwerp gekozen om verder uit te werken; bijvoorbeeld hoe we het concept subjectwording begrijpen in onze onderzoeken of juist heel concreet hoe je kwalitatieve interviewdata analyseert. De kenniskringleden zijn momenteel bezig met het verwerken van het onderzoek tot publicaties voor het werkveld. Daarbij ligt de nadruk op maken van een vertaalslag van onderzoek naar praktijk: wat kunnen de onderzoeksbevindingen concreet betekenen voor de mensen in de school en in de klas? Welke vragen, inzichten of werkvormen leveren de onderzoeken bijvoorbeeld op waarmee leerkrachten en docenten aan de slag kunnen?

PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN



Saskia Snickers (oud-vrijeschoolleerkracht en schoolpsycholoog) onderzoekt het denken over en de praktijk van het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen in vrijescholen en hoe en in welke mate dit overeenstemt met de ontwikkelingsvisie binnen dit onderwijs.



Kunstdocent (bij de pabo van Hogeschool Leiden) **Rebecca van Ingen** onderzoekt de betekenis die kunstonderwijs heeft binnen de vrijeschool- en reguliere lerarenopleidingen. Het onderzoek richt zich met name op de rol die beeldende vorming speelt in onderwijs gericht op het domein van de subjectwording.



Frans Lutters (VO docent) onderzoekt de intentie die het periodeonderwijs heeft vanuit de vrijeschool-pedagogiek en -didactiek voor de ontwikkeling van leerlingen en wat leerlingen en docenten aan de huidige periodelessen ervaren en wenselijk vinden. Daarbij onderzoekt hij samen met collega's hoe bestaande en nieuwe inhoud en werkvormen er toe bij kunnen dragen dat periodeonderwijs betekenisvol blijft voor leerlingen.



Het onderzoek van **Ariëlla Krijger** (oud-leerkracht van de vrijeschool en voormalig zelfstandig onderwijsadviseur) richt zich op het zichtbaar en inzichtelijk maken van de brede vormende werking en opbrengsten van het vrijeschoolonderwijs.



Het thema volwassenwording en de rol van vrijeschoolonderwijs hierin worden door **Arnout De Meyere** (beleidscoördinator a.i. bij de Federatie van Steinerscholen en vrijeschoolleerkracht) vanuit het perspectief van leerkrachten en leerlingen onderzocht en door **Akke Faling** (lerarenopleider aan de vrijeschool lerarenopleiding, VSP) vanuit het perspectief van oud-leerlingen.



PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

**KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING**

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

LEZINGEN EN WERKGROEPEN TIJDENS STUDIEDAGEN EN SCHOLINGSDAGEN WERKVELD

- Wat vraagt onderwijs dat vormt voor het leven? Bovenbouwconferentie (2017)
- Autonomie in beweging. Bouwstenen voor onderwijs dat vormt voor het leven. Werkconferentie vrijeschoolleraren, Autonomie en beweging (2017)
- Persoonsvorming in het onderwijs. SLO Inspiratiedag (2017)

LEZINGEN EN (GAST)COLLEGES IN LERARENOPLEIDINGEN O.A.,

- Invoegen en uitvoegen in ruimte en tijd. Onderwijsvernieuwingsreis faculteit Educatie (2017)
- Het Alchemieproject. Gouden professionaliteit in onderwijs en jeugdwerk. Alchemiefestival Hogeschool Leiden (2017)
- De subjectwordingsfunctie van het onderwijs. Acpa-Netwerkdag (2017)
- Autonomie van de student. Interne conferentie Vrijeschool leraren opleidingen (2016)

(MEDE) ONTWERPEN/ ORGANISEREN/ INHOUD BIEDEN AAN/ DEELNEMEN AAN (WERK)CONFERENTIES EN STUDIEDAGEN MET SCHOLEN, BESTUURDERS, LERARENOPLEIDERS EN ONDERZOEKERS, O.A.

- Onderwijsvernieuwingsreizen faculteit Educatie, Hogeschool Leiden
- Conference on Waldorf teacher training and educational research, Alanus Hochschule and Hogeschool Leiden
- Het Alchemiefestival van het Expertisecentrum Jeugd, Hogeschool Leiden
- Van Ik naar Ik-sturing Studiedag bovenbouwen Noord-Holland

PUBLICATIES OVER DE ONDERZOEKEN EN HET ONDERWIJSBEELD IN (VAK)TIJDSCHRIFTEN, ONLINE-
PLATFORMEN EN (HAND)BOEKEN VOOR O.A. WERKVELD, OUDERS EN WETENSCHAP, O.A.

- Mayo, A.Y., (2018). Research on and with Waldorf Education in the Netherlands. In J. Miller (Ed.) The International Handbook for Holistic Education. Routledge Publishers.
- Mayo, A.Y., (2018). Zal ik je vertellen... In Henk Sissing (red.), Bildung scheurkalender 2018. Leusden: ISWV Uitgevers.
- Mayo, A.Y., (2016). SLO samenspraak persoonsvorming en/in het curriculum, bijdrage Aziza Mayo
- Mayo, A.Y., (2016). De autonomie van de student. Vrijegeestig, De nieuwsbrief van de Vrijeschool Pabo, editie 7 2016-2017.
- Mayo, A.Y., (2015). Lectorale rede Autonomie in verbondenheid; Waarde(n)vol onderwijs voor nu en voor de toekomst. Leiden: Hogeschool Leiden.

CONSULTATIE DOOR ONDERWIJSORGANISATIES, ONDERWIJSONDERZOEKERS EN ADVIESRADEN
OVER DE BREDE VORMENDE OPDRACHT VAN HET ONDERWIJS EN DE INVULLING DAARVAN, O.A.

- Colloquium persoonsvorming. SLO, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling (2016)
- Input-bijeenkomst voor schrijvers van onderwijsprogramma's politieke partijen. Vereniging van Vrijescholen (2016)
- Dialoog over brede onderwijs kwaliteit in de Eerste kamer. Onderwijsraad (2016)
- Themasessie Lerarenopleidingen. Commissie Onderwijs Raad van Toezicht Hogeschool Leiden (2016)
- Panelgesprek Responsiviteit en Bildung in de lerarenopleiding. Rondgang 1: Responsiviteit en Bildung door minister Jet Bussemaker (2015)
- Onderwijsbijeenkomst: Onderwijskwaliteit in bredere zin. Onderwijsraad (2015)



PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

INSPIRATIE EN INPUT VOOR CURRICULUM HERZIENINGEN VAN VRIJESCHOOL LERARENOPLEIDINGEN GERICHT OP HET VERSTERKEN VAN DE AUTONOMIE VAN STUDENT EN LEERLING DOOR O.A.

- Lezingen
- Publicaties
- Werk- en dialoogsessies tijdens studiedagen

TEAMMASTER TRANSITIE IN ONDERWIJS MET TECHNOLOGIE (3TO) >

- Lid ontwerpteam 3TO
- Co-auteur visie document 3TO t.b.v. opleidingsaccreditatie
- Ontwerp Onderzoekslijn binnen de master
- Docent onderzoek

ADVISERING BIJ ONTWERPEN VAN (NIEUWE) MINOREN EN NASCHOLINGSOPLEIDINGEN VAN HOGESCHOOL LEIDEN, O. A.

- Post HBO opleiding Voortgezet Vrijeschool Onderwijs
- Minor Meesterschap in passend onderwijs
- Minor Mooi onderwijs met kunst
- BVO Kunst
- Minor Antroposofie/Zingeving

PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN



Sinds de lectorale rede vormt Autonomie van de student en de rol van de opleiders een centraal studiethema voor de docentopleiders van de vrijeschoolopleidingen in Leiden. Zij onderzoeken met elkaar hoe de opleidingen op betekenisvolle wijze meer ruimte kunnen maken voor zelfsturing en -verantwoordelijkheid voor het ontwikkelingsproces van de aankomende leraren. Door mee te werken aan studiedagen, workshops, dialoogsessies voor docenten rond dit vraagstuk, maar ook door het verzorgen van onderwijs aan studenten en mee te werken aan onderzoeken van studenten dragen we vanuit het lectoraat direct bij aan dit ontwikkelingsproces binnen de lerarenopleidingen. Akke Faling (kenniskringlid) is een van de docenten die het afgelopen jaar vanuit dit denken een opzet voor een nieuw curriculum van de VSP heeft ontwikkeld.

Het afgelopen jaar is Aziza Mayo op verschillende manieren bij het onderwijs aan studenten van de lerarenopleidingen betrokken geweest. Voor de minor Mooi Onderwijs met Kunst van de VSP verzorgde zij bijvoorbeeld lessen rond het thema subjectwording. Daarnaast worden inhoudelijke gesprekken gevoerd met individuele studenten die met afstudeeronderzoeken bezig zijn, bijvoorbeeld rond het thema autonomie.

Daarnaast werkt de lector ook op andere manieren mee aan de curriculumontwikkeling binnen de lerarenopleidingen van Hogeschool Leiden. Binnen de faculteit Educatie maakt Aziza Mayo deel uit van een team dat initiatieven en nieuwe tradities ontwikkelt waarmee de waarden die centraal staan in het onderwijs binnen de faculteit zichtbaar en ervaarbaar zijn voor medewerkers (en studenten) in zowel de inhoud als de vorm van het onderwijs en de werkomgeving. Daarbij proberen we te stimuleren dat opbrengsten van professionaliseringstrajecten en onderzoek een weg kunnen vinden naar de onderwijspraktijk in de opleidingen; de bijeenkomsten Disgenoten op Donderdag van de faculteit Educatie zijn daar een mooi voorbeeld van. Medewerkers van de faculteit kunnen het initiatief nemen tot een diner waarbij met een groep collega's een thema dat binnen de opleidingen speelt wordt verdiept en verkend wordt hoe het uitgewerkt en versterkt kan worden in de lerarenopleidingen. Vanuit bijvoorbeeld het Alchemieproject is samen met docent-opleiders onderzocht hoe we de inzichten vanuit het onderzoek onderdeel van het curriculum van de lerarenopleidingen kunnen maken.

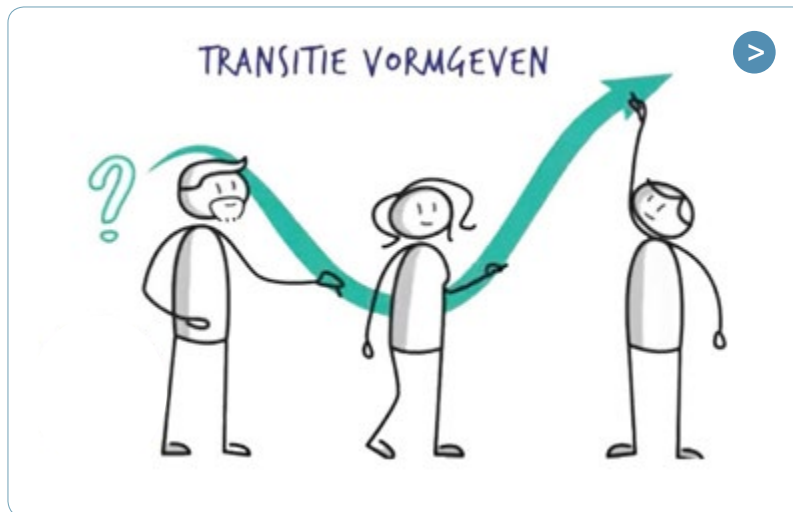
PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING

Sinds 1 januari 2017 is Aziza Mayo lid van het ontwerpteam en docententeam van de nieuwe Teammaster Transitie en Technologie in Onderwijs (3TO. Deze master is ontwikkeld vanuit een vergaande samenwerking tussen de faculteit Educatie van Hogeschool Leiden en Lucasonderwijs. De master onderscheidt zich doordat hij niet bedoeld is voor individuele deelnemers, maar voor schoolteams die een veranderingsproces met de school door willen maken dat betekenisvol, duurzaam en passend is bij hun visie op goed onderwijs. Vanuit de schoolteams nemen in ieder geval de schoolleider en twee leerkrachten deel. Iedere school brengt zijn eigen ontwikkelingsvraagstuk in; deze vraagstukken vormen de basis voor het onderwijs en begeleidingsproces vanuit de opleiding. De concrete invulling van de opleiding wordt door ontwerpteam, opleiders en deelnemers gezamenlijk vormgegeven.



PROGRAMMEREN EN
(LATEN) UITVOEREN
VAN ONDERZOEK

KENNISVERSPREIDING
EN KENNISTOEPASSING

CURRICULUM-
ONTWIKKELING

PROFESSIONALISERING
VAN DOCENTEN

VOORBEELD DOORWERKING



HET ONTWIKKELEN VAN EEN
BETEKENISVOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

VOORBEELD DOORWERKING



WIJ ZIJN ONS ONDERZOEK

ACTIVITEITEN- OVERZICHT



- Kenniskringbijeenkomsten en begeleiden praktijkonderzoeken van de kenniskring
- Begeleiding en/of advisering bij onderzoek t.b.v. Masteropleidingen van docenten van Hogeschool Leiden en uit het onderwijswerkveld
- Methodologisch en inhoudelijk advies voor (praktijk)onderzoeken vanuit het onderwijswerkveld
- Advisering bij verkenning en aanvragen van verschillende promotieonderzoeken door VO-docenten
- Rol van co-promotor bij het promotieonderzoek van Saskia Snickers, bij Prof. A. Minnaert aan Rijksuniversiteit Groningen
- Lid kerngroep van de kring van lectoren rond de NIVOZ leerstoel van Gert Biesta

Naast de professionalisering die het gevolg is van de onderzoekswerkzaamheden van de kenniskringleden, adviseert Aziza Mayo verschillende docenten en studenten binnen de lerarenopleidingen en leraren, docenten en bestuurders uit het werkveld bij het opzetten en uitvoeren van onderzoek (bijvoorbeeld ten behoeve van een (professionele) master of een promotieonderzoek; dit betreft voornamelijk, maar niet exclusief, mensen die werkzaam zijn binnen het vrijeschoolonderwijs. Met professionals uit het vrijeschoolonderwijswerkveld hebben het afgelopen jaar bovendien diverse professionaliseringsontmoetingen plaatsgevonden in de vorm van lezingen, advisering, werkgroepen en dialogen. Inzet van die ontmoetingen is, naast het bijdragen aan verdere kennisontwikkeling van het werkveld, ook het bijdragen aan het vermogen van onderwijsprofessionals om vragen vanuit de eigen praktijk te formuleren en onderzoeken.



Hoe gaan we verder?

Analyse van het werk van het lectoraat

WAAR ZIJN WE GOED IN?

- Grote vraagstukken die leven in de praktijk oppakken, verdiepen en concretiseren;
- Inspireren om vanuit een ander perspectief naar de bestaande praktijk te kijken;
- Verbindingen vormen tussen verschillende activiteiten en betrokkenen;
- Vanuit wat we waardevol vinden vormgeven aan hoe we werken en waaraan we werken;
- Mensen inspireren en in hun kracht zetten om zelf (praktijk)vraagstukken aan te pakken.

WAT LOOPT GOED?

- Ontwikkelen van een onderzoekspraktijk die bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen van het lectoraat en aansluit bij vraagstukken uit de onderwijspraktijk;
- Integreren van onderzoeksbevindingen in onderwijs dat Aziza geeft;
- Communiceren van onderzoeksbevindingen via lezingen, workshops en dialogen;
- Integreren van onderzoeksbevindingen en onderzoeksprocessen in de directe werkkring van de praktijkonderzoekers.

Vervolg analyse van het werk van het lectoraat

WAT KAN BETER?

- Opbrengsten uit onderzoek sneller en breder delen met het werkveld;
- Opbrengsten uit onderzoek zo vormgeven dat ze ingezet gaan worden in de scholen;
- Vertaalslag van abstracte theoretische concepten en onderzoeksbevindingen naar het handelen in klas en op school;
- Verbinden van onderzoek en onderzoeksuitkomsten aan het onderwijs van de lerarenopleidingen;
- Bijdragen aan het versterken van onderzoekende houding in de scholen;
- Begeleiden van nieuwe onderzoeksinitiatieven uit het werkveld;
- Betrokkenheid van werkveld bij de onderzoeksprocessen: niet alleen onderzoek voor maar ook echt met de praktijk.

WELKE KANSEN ZIEN WE?

- Gedeelde wens om partnerschap tussen scholen en lectoraat in onderzoek samen opnieuw vorm te geven;
- Inzetten van de expertise die de afgelopen jaren in het lectoraat is ontwikkeld in en voor de praktijk;
- Aansluiting met internationale organisaties rond onderzoeksprojecten gericht op vrijeschoolonderwijs;
- Ontwikkelen en versterken van samenwerkingsverbanden met opleiders en onderzoekers van buiten het vrijeschoolonderwijs.
- Samenwerking met andere hogescholen en opleidingsinstituten versterken.

Een fundament voor toekomstig werk

In de eerste lectoraatsperiode is de keuze gemaakt om veel energie te steken in het ontwikkelen van een (meer theoretisch) kader om naar de waarden en waarde van hedendaags vrijeschoolonderwijs en daarbij passend onderzoek te kijken. De praktijkonderzoeken van de kenniskringleden en de kenniskringbijeenkomsten speelden daar een heel belangrijke rol in. Als kenniskring hebben we al doende vormgegeven aan onze samenwerking en aan de onderzoeken. Van de kenniskringleden vroeg dit om zich vanuit andere perspectieven dan zij gewend waren met hun onderwijspraktijken te verbinden in denken en handelen. Als onderzoeker kijk je over het algemeen anders naar onderwijsprocessen dan wanneer je zelf onderwijs geeft. Daarbij kwam dat er geen kant en klare theoretische kaders, werkvormen of onderzoeksinstrumenten beschikbaar waren. Bovendien werd al snel duidelijk dat de assumpties, ervaringen en kennisbronnen die richting gaven aan het denken en handelen van de individuele kenniskringleden en de lector, vaak sterk uiteenliepen.

Zicht krijgen op die verschillende perspectieven en die in een open, maar kritische dialoog ontmoeten en bevragen was hard werken, maar gaf ook veel voldoening. Het proces van onderzoek doen bracht soms frustratie teweeg omdat het vaak veel meer tijd kostte dan verwacht om de onderzoeken uit te voeren en om de kennis en vaardigheden eigen te maken die daarvoor nodig waren. Gaandeweg ontwikkelden we onze samenwerking en ontstonden gedeelde denkkaders, verwachtingen en werkwijzen. Daardoor konden we de verschillende perspectieven en ervaringen in toenemende mate benutten en inzetten in de onderzoeken. Het werken vanuit onderzoeksperspectief bracht hernieuwde verwondering en nieuwsgierigheid en nieuwe inzichten met zich mee, zowel ten aanzien van de eigen professionaliteit als ten aanzien van het handelen van anderen in het onderwijs. Uit de groeiende vraag naar inhoudelijke betrokkenheid vanuit het lectoraat bij bijvoorbeeld studiedagen en scholing van (vrijeschool)onderwijsprofessionals, blijkt dat het lectoraat een waardevolle gesprekspartner is geworden rond vraagstukken met betrekking tot het versterken van de kwaliteit van (vrijeschool)onderwijs voor nu en voor de toekomst. Tijdens dit soort bijeenkomsten lukt het vaak goed om mensen in de scholen te inspireren en informeren.

Nu de kenniskringleden bezig zijn met het verwerken van de onderzoeken tot ‘producten’ voor het werkveld, wordt ook in toenemende mate zichtbaar hoe de onderzoekswerkzaamheden [doorwerken](#) in de directe werkkringen van de kenniskringleden, maar ook in het bredere onderwijswerkveld. Dat is een mooi resultaat. Toch realiseren we ons dat er nog een wereld te winnen is wanneer het werk van het lectoraat in toenemende mate direct van betekenis kan zijn voor het handelen in de school en in de klas. Daarom willen we het vormgeven van werkzaamheden (waaronder onderzoek) nadrukkelijk zo inrichten dat we daarmee bruikbare opbrengsten en/of werkvormen ontwikkelen waardoor relevante kennis, vaardigheden en inzichten uit onderzoek verder bijdragen aan het op grond van zorgvuldige, expliciete en oordeelkundige afwegingen denken en handelen in het onderwijs.

Samen werken aan onderzoek

Om dit te kunnen gaan realiseren willen we de werkzaamheden van het lectoraat in toenemende mate laten ontstaan en uitvoeren in een proces van co-creatie tussen onderzoekers en de mensen die daadwerkelijk het onderwijs vormgeven. De vraagstukken en thema’s die de eerste lectoraatsperiode centraal stonden in de onderzoeken, kwamen voort uit de directe praktijk van de betrokken praktijkonderzoekers en de lector. Hoewel we hebben gemerkt dat die keuzes positief ontvangen zijn binnen het werkveld, zouden we bij de keuze voor toekomstige onderzoeksthema’s gericht samen willen werken met grotere groepen belanghebbenden uit het (vrijeschool)onderwijswerkveld, bijvoorbeeld via het PO- en VO-platform.

Daarnaast denken we dat het bijzonder waardevol zal zijn als we een manier vinden om de theorievormende- en praktijkonderzoeken die we nu vanuit het lectoraat uitvoeren, structureel te verbinden aan actieonderzoeken in en door de scholen. De drie vormen van onderzoek kunnen elkaar dan rond gemeenschappelijk geformuleerde (praktijk)vraagstukken ontmoeten, bevragen en versterken. Door meer gericht samen te werken met scholen rond vraagstukken ontstaat ook ruimte om gezamenlijk verder vorm te geven aan het ontwikkelen van een onderwijscultuur waarin verschillende aspecten van onderzoek (vaardigheden, uitkomsten, et cetera) van betekenis kunnen zijn voor het handelen in de scholen en in de klassen.

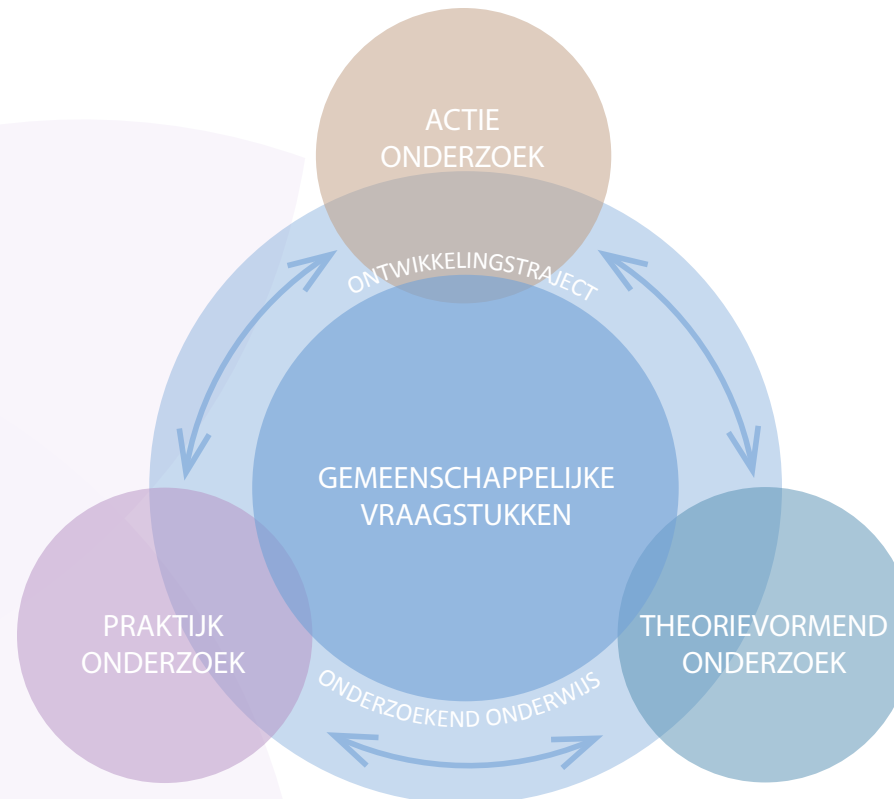
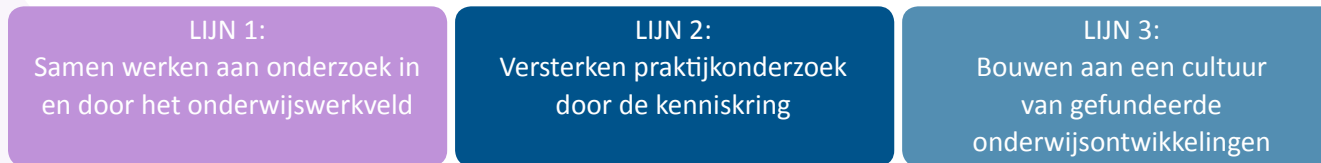
Als uitgangspunt voor de onderzoeken geldt daarbij dat:

- Vraagstukken uit de onderwijspraktijk het uitgangspunt vormen voor onderzoek.
- Onderzoekers en onderwijsprofessionals partners zijn in onderzoek en dialoog.
- Onderzoek een instrumentarium biedt om theorie en praktijk met elkaar in gesprek te brengen.
- Onderzoek beoogt om vragen en inzichten te verhelderen die de ontwikkeling van de onderwijspraktijk kunnen voeden.
- Onderzoek beoogt ertoe bij te dragen dat de onderwijspraktijk in toenemende mate de eigen ontwikkelingsvragen gaat formuleren en onderzoeken.



Zo willen we verder

Voor de toekomst zien we drie belangrijke lijnen waarlangs we de werking van het lectoraat kunnen versterken en uitbouwen. Die drie lijnen hangen sterk met elkaar samen:



*Model voor toekomstige samenwerking
lectorat en scholen*

LIJN 1:
Samen werken aan onderzoek in
en door het onderwijswerkveld

LIJN 2:
Versterken praktijkonderzoek
door de kenniskring

LIJN 3:
Bouwen aan een cultuur
van gefundeerde
onderwijsontwikkelingen

- Onderzoeksthema's worden door werkveld en lectoraat gezamenlijk vastgesteld
- Verbinding en samenwerking tussen actieonderzoeken in de scholen, de praktijkonderzoeken van de kenniskring en de theorievormende onderzoeken vanuit het lectoraat.
- Eigenaarschap actieonderzoeken bij werkveld; (gewenste) begeleiding vanuit het lectoraat.

We denken dat de betekenis van onderzoek versterkt zal worden als we de praktijk- en theorievormende onderzoeken vanuit het lectoraat verbinden met actieonderzoeken rond het zelfde thema in en door de scholen. De huidige praktijkonderzoeken van de kenniskringleden waren actieonderzoeken in die zin dat zij gericht waren op het bestuderen en overbruggen van de kloof tussen onderwijswerkelijkheid (datgene wat men doet) en onderwijsdoelen (datgene wat men wenst te bereiken), en op het bijdragen aan het vinden van een antwoord op de vraag hoe die kloof te dichten (Ponte, 2012; p.23). Echter, mede doordat niet ieder van hen (nog langer) voor de klas staat, is de rol van collega's en leerlingen in die praktijk meestal beperkt gebleven tot informatiebron voor het onderzoek. Juist voor de doorwerking van het onderzoek in het onderwijs is het belangrijk dat de mensen die het onderwijs geven mede-onderzoeker zijn in het onderzoeksproces; d.w.z. dat zij niet alleen belangrijke informatiebronnen vormen voor het onderzoek, maar betrokken zijn bij de planning, uitvoering en evaluatie van onderzoek en vooral ook bij het formuleren van inzichten en voorstellen tot verandering (Ponte, 2012; p.24).

Vanuit VO bestuurders is een voorstel gedaan om de mogelijkheid te bekijken om vanuit scholen of besturen docenten met een LD functie twee dagen per week een onderzoeks- en innovatie taakstelling te geven. Daarbij zouden meerdere docenten uit verschillende scholen/besturen praktijk- en actieonderzoek kunnen gaan doen rond een gezamenlijk thema, maar wel ieder in de context van hun eigen school/bestuur. Een mogelijk thema zou kunnen zijn het zichtbaar en inzichtelijk maken van de brede vorming in het vrijeschoolonderwijs met daarbij passende evaluatieinstrumenten. De praktische projectcoördinatie zou bij de scholen/besturen liggen.

Tijdens gezamenlijke werkbijeenkomsten, zou vanuit het lectoraat inhoudelijk kunnen worden meegedacht en gericht begeleiding worden geboden bij de opzet, uitvoering, analyse en rapportage van onderzoek; daarbij kan gekeken worden op welke gebieden deze begeleiding meer de vorm van een scholingstraject zou moeten krijgen om zo de benodigde kennis en vaardigheden rond onderzoek ook echt in de scholen te brengen. Door de onderzoeken samen met de scholen te ontwikkelen, de uitvoering ook bij de scholen te leggen en gericht te werken aan het versterken van onderzoeksvaardigheden, -kennis en -ervaring binnen de scholen, beogen we te bereiken dat de onderzoeken naast een 'feedback functie' ook een 'dialoogfunctie' zullen hebben in het onderwijs (Ros, 2017). Vanuit een feedbackfunctie beogen we onderzoeksresultaten te genereren die ze aanwijzingen tot verbeterd handelen geven zodat de school doelgericht en onderbouwd invulling kan geven aan onderwijsverbetering. Vanuit een dialoogfunctie kan onderzoek in en met scholen aanleiding geven tot meer reflectieve dialoog tussen leraren en andere onderwijsprofessionals en belanghebbenden doordat het doen van onderzoek vraagt om distantie en reflectie, het bijdraagt aan de kennisontwikkeling van betrokkenen en omdat het gaat om onderzoek in hun eigen context (Ros, 2017 p. 29).

De komende maanden zullen lectoraat en werkveld deze mogelijkheid voor samenwerking verder gaan uitwerken. Vanuit het PO-Platform wordt gewerkt aan een eigen voorstel voor het vormgeven van een meer intensieve samenwerking tussen deze scholen en het lectoraat, waarbij het initiatief tot onderzoek sterker bij de scholen zelf komt te liggen. Ook bij onderwijsopleiders en onderwijsbegeleiders leeft de intentie om op een vergelijkbare wijze met elkaar en het lectoraat onderzoek op te zetten rond gezamenlijke vraagstukken, bijvoorbeeld hoe de pedagogische vragen van kinderen weer in toenemende mate richtinggevend kunnen worden voor besluitvorming en het handelen in het vrijeschoolonderwijs.

[NAAR HOME](#)[NAAR INHOUD](#)[VERDER >](#)[< TERUG](#)

LIJN 1:
Samen werken aan onderzoek in
en door het onderwijswerkveld

LIJN 2:
Versterken praktijkonderzoek
door de kenniskring

LIJN 3:
Bouwen aan een cultuur
van gefundeerde
onderwijsontwikkelingen

- Een kleinere kenniskring met meer onderzoekstijd en onderzoekservaring
- Inrichten klankbordgroep uit het werkveld
- Samenwerking met actieonderzoekers in de scholen rond een zelfde thema/vraagstuk

Bij het werken aan de praktijkonderzoeken vanuit de kenniskringverband hebben we ervaren dat meer tijd voor en focus op de onderzoekswerkzaamheden wenselijk is. De wijze waarop we onderzoek doen is net als het vormgeven van je onderwijs als leerkracht, een creatief en persoonlijk proces. Daarmee bedoelen we dat het een proces is waarin je jezelf zodanig verbindt met de materie dat je die kunt verwerken tot een doorleefd beeld waaruit jouw betekenisverlening spreekt maar dat ook herkenbaar en toepasbaar is voor anderen. Steeds weer ga je door verschillende fases waarin je bijvoorbeeld waarneemt, bevraagt, duidt en handelt. Steeds weer ervaar je bij jezelf (en anderen) periodes van weten, niet-weten, los moeten laten en tot inzichten komen. Het vraagt tijd en rust om daar echt (innerlijke) ruimte voor te kunnen maken (De Boer, 2014). Daarbij komt dat praktijkonderzoek doen dat methodisch verantwoord en praktisch relevant is, vraagt om specifieke kennis en vaardigheden die de kenniskringleden in voorgaande werk- en opleidingssituaties niet vanzelfsprekend ontwikkeld hadden. We hebben met elkaar veel tijd gestoken in het verdiepen van kennis over kwalitatieve methoden van dataverzameling en analyse van de data. Met name het schrijfproces, waarin we proberen tot heldere beschrijvingen en verantwoordingen te komen, alsook tot bruikbare handreikingen voor het werkveld, vraagt veel inzet en wilskracht van de onderzoekers en veel begeleiding van de lector. Met de mensen die deze eerste lectoraatsperiode de kenniskring hebben gevormd zullen we kijken hoe we in de toekomst kunnen voortbouwen op hun onderzoeken, inzichten en ervaringen en vooral ook hoe die bij de mensen in de scholen terecht kunnen komen. Nu al zijn zich rond de onderzoeken de eerste netwerken aan het vormen met mensen uit de scholen. We verwachten dat die verder zullen groeien naarmate de onderzoeken meer verspreid gaan raken via bijvoorbeeld publicaties, werkgroepen en lezingen tijdens bijvoorbeeld studiedagen.

Hoewel we denken dat het bijzonder waardevol zal zijn om ook in de volgende periode met een kenniskring aan praktijkonderzoek te werken, is het voor de haalbaarheid en werkkraft wenselijk om dit met minder mensen te doen die ieder meer tijd hebben voor onderzoek. Bijvoorbeeld met drie of vier onderzoekers die twee of drie dagen per week onderzoek kunnen doen. Daarbij zal specifiek gezocht worden naar mensen die al ruime onderzoekservaring hebben zodat minder begeleiding vanuit de lector nodig is en de kenniskringleden op den duur de actieonderzoeken in de scholen kunnen begeleiden. Voor het versterken van relevantie en validering van het onderzoek zouden we graag rond ieder van de onderzoeken van kenniskringleden in een vroeg stadium een klankbordgroep van mensen uit de onderwijspraktijk vormen die interesse en expertise hebben rond het betreffende onderzoeksvraagstuk. Deze mensen onderzoeken niet zelf maar komen eens in de zoveel tijd bijeen om als critical friends mee te denken over het onderzoeksproces en de bevindingen.



LIJN 1:
Samen werken aan onderzoek in
en door het onderwijswerkveld

LIJN 2:
Versterken praktijkonderzoek
door de kenniskring

LIJN 3:
Bouwen aan een cultuur
van gefundeerde
onderwijsontwikkelingen

- Ontwikkelingstraject onderzoekend vermogen
- 'Evidence-based' werken in het onderwijs

Naast de onderzoeken willen we in samenwerking met onderwijsopleidingen en scholen een nieuw ontwikkeltraject gaan vormgeven voor onderwijsprofessionals. Dit traject zal gericht zijn op het versterken van vermogen en wil om het pedagogisch-didactisch handelen in klas en in school vanuit een onderzoekende houding en met een goed ontwikkeld onderzoekend vermogen te blijven ontwikkelen.

Vanuit het lectoraat willen we graag bijdragen aan het verder ontwikkelen van een dergelijke 'evidence-based' onderwijscultuur in vrijescholen. Een cultuur waarin het denken en handelen in en over onderwijsprocessen ontmoetbaar, bevraagbaar en veranderbaar is. Dat vraagt dat deze manier van werken in toenemende mate zijn weg kan vinden naar de scholen en de klassen.

Vanuit het handelen in de scholen, veelal ingegeven door het mensbeeld en aanwijzingen van Steiner, is in de loop van 100 jaar vrijeschoolonderwijs een scala van 'praktijktheorieën' ontwikkeld over wat goed vrijeschoolonderwijs is en hoe je dat verzorgt. Die praktijktheorieën klinken door in keuzes, praktijken en tradities in de scholen voor wat te doen en hoe te doen, bijvoorbeeld in de keuzes voor jaarstof, maar ook in de manier waarop leerkrachten hun onderwijs voorbereiden, of in de wijze waarop naar leerlingen en hun ontwikkelingsvragen wordt gekeken. Deze theorieën en de daar aan ten grondslag liggende veronderstellingen over kinderen en hun ontwikkeling die vanuit het handelen in de praktijk als waardevol (en vaak ook als waar) worden ervaren zijn meestal niet op wetenschappelijke wijze getoetst. Daarbij is het lang niet altijd eenvoudig om aan anderen, binnen en buiten de scholen, uit te leggen waarom iets waardevol of waar wordt gevonden. Daarmee is het ook moeilijk om elkaar (en jezelf) te blijven bevragen of bestaande aannames en gebruiken te herzien.

In het (literatuuronderzoek) van de lector en in de praktijkonderzoeken door de kenniskringleden zijn deze praktijktheorieën bevraagd en heroverwogen met behulp van persoonlijke, professionele en propositionele kennis van de kenniskringleden en onderzoeksrespondenten uit het werkveld. De inzichten en handreikingen die door deze werkwijze uit de onderzoeken voortkomen zou je ‘evidence-based’ kunnen noemen (Jacobs, 2017).

Niet in de zin van dat zij gestoeld zijn op bevindingen uit gerandomiseerde experimenten, maar omdat zorgvuldig, expliciet en oordeelkundig gebruik wordt gemaakt van de huidige beste inzichten en ‘bewijsmaterialen’ uit de verschillende kennisbronnen om tot handreikingen te komen om beslissingen te nemen in specifieke onderwijssituaties zodat men daarin tot goed en gewenst pedagogisch-didactisch handelen kan komen.

In het onderwijs breng je altijd jezelf mee in de ervaring die je mogelijk maakt. Ieder van ons draagt een scala aan expliciete en impliciete kennis en ervaring met zich mee die van invloed is op wie we zijn en wat we doen. Bijvoorbeeld persoonlijke kennis, in de vorm van individuele waarden en levenservaringen. Maar ook professionele kennis die je gedurende je werkervaring als onderwijsprofessional proefondervindelijk hebt opgedaan, bijvoorbeeld over hoe je zorgt dat je gedurende de schooldag een goed ritme van inademende en uitademende activiteiten verzorgt voor jouw leerlingen. De basis voor die kennis ligt misschien in je scholingservaringen, maar ontwikkelt zich vooral gedurende het handelen in de praktijk. Propositionele kennis komt voort uit het beste bewijsmateriaal uit wetenschappelijk onderzoek waartoe onderwijsprofessionals toegang hebben. Veel van de propositionele kennis in vrijescholen is afkomstig uit geesteswetenschappelijk onderzoek, bijvoorbeeld zoals verwoord in de werken van Rudolf Steiner. Zowel regulier wetenschappelijke als geesteswetenschappelijke propositionele kennis geven richting aan oordeelsvorming en handelen in vrijescholen. Nu wetenschappelijk onderzoek in toenemende mate de waarde van bepaalde uitgangspunten en de daarbij behorende onderwijsvormen van vrijeschoolonderwijs ‘ontdekt’ groeit ook de bereidheid in de scholen om te kijken naar inzichten uit reguliere onderwijstheorieën en -praktijken als kennisbron voor handelen in het vrijeschoolonderwijs. Denk bijvoorbeeld aan het bieden van (meer) gedifferentieerde instructies en oefenstof in zaakvakken in plaats van de gebruikelijke klassikale instructies en oefenstof.





Hoewel de onderzoeken van de kenniskringleden gericht waren op het verkennen van een vraagstuk uit hun eigen praktijk, vormde ook het ontwikkelen van gezamenlijke werk- en denkkaders daarin een belangrijk punt van aandacht. Vanuit onderzoek proberen we de praktijktheorieën vanuit de kennisperspectieven kritisch waar te nemen en te bevragen. Hiertoe werd steeds persoonlijke, professionele en propositionele kennis rond een onderzoeksvraagstuk samen gebracht als basis voor gesprek en handelen. Geleidelijk aan ontstond door dit proces zicht op veelal impliciete ‘praktijktheorieën’ in het huidige vrijeschoolonderwijs. Door de praktijktheorieën steeds te bevragen vanuit verschillende kennisbronnen ontstond een beeld van waar onderwijsdoelen en onderwijswerkelijkheid samenvielen of juist uiteenliepen en werden innovatiemogelijkheden zichtbaar. Vanuit scholen en onderwijsopleidingen klinkt de wens om op een dergelijke manier met elkaar aan onderwijs te werken.

Binnen het lectoraat zijn vanuit de verschillende werkzaamheden waardevolle ervaringen en inzichten opgedaan die we kunnen benutten bij het vormgeven van een ontwikkelingstraject gericht op het versterken van vermogen en wil om het pedagogisch-didactisch handelen in klas en in school vanuit een onderzoekende houding en met een goed ontwikkeld onderzoekend vermogen te blijven ontwikkelen. Dat geldt voor het werken in kenniskringverband, maar bijvoorbeeld ook voor de werkzaamheden ten behoeve van de Teammaster Transitie in Onderwijs met technologie (3TO). Die master is ontwikkeld in een samenwerkingsverband tussen professionals uit scholen en onderwijsopleidingen en onderzoekers. Rond het lectoraat is een netwerk ontstaan van onderwijsprofessionals -zowel binnen Hogeschool Leiden als in het brede onderwijs-werkveld- die mede vorm kunnen en willen gaan geven aan een dergelijk ontwikkelingstraject voor het onderwijswerkveld.



Voorbeelden doorwerking

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

Schoolpsycholoog en voormalig onderbouwleerkracht Saskia Snickers komt in vrijescholen door het hele land. Steeds vaker geven leerkrachten, ook in kleuterklassen, aan dat ze worstelen met onderwijs voor leerlingen die in cognitief opzicht heel wakker of (hoog)begaafd zijn. Deze kinderen hebben een sterke behoefte aan nieuwe kennis, zijn erg gericht op leren en leggen een hoge mate van creativiteit aan de dag in hun leerprocessen. Hoe zorg je als leerkracht voor onderwijs dat deze leerlingen uitdaagt en nieuwe dingen leert zonder dat ze helemaal buiten de klassikale lessen vallen waar ze ook met en van andere kinderen kunnen leren? Ondanks alle inspanningen merken leerkrachten en ouders toch dat veel van deze leerlingen na verloop van tijd de intrinsieke motivatie tot leren lijken te verliezen. Sommige leerlingen ontwikkelen faalangst of een negatieve houding ten opzichte van school en presteren onder hun mogelijkheden. Het doel van Saskia's onderzoek is om leerkrachten en intern begeleiders (IB-ers) handvatten en inzichten aan te reiken die helpen om deze leerlingen werkzame onderwijservaringen te bieden die aansluiten bij de intenties en uitgangspunten van vrijeschoolonderwijs.

Onderzoeksopzet

Literatuurstudies naar onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen:

- 1 overzicht van aanbevelingen vanuit wetenschappelijke studies over onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen;
- 2 overzicht van uitgangspunten van vrijeschoolonderwijs die relevant zijn voor het handelen in de klas ten aanzien van (hoog)begaafde leerlingen.

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

Praktijkonderzoek (vragenlijsten bij 52 PO-vrijescholen; diepteinterviews en observaties) om te komen tot een beeld van de huidige praktijk in vrijescholen:

- 1 Hoe wordt over (hoog)begaafdheid gedacht en verondersteld daar mee om te moeten gaan?
- 2 Hoe wordt het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen vormgegeven?
- 3 Wat zijn de problemen en uitdagingen met deze onderwijsprocessen?
- 4 Wat zijn succesfactoren bij het bieden van passend onderwijs aan deze leerlingen?
- 5 Welke goede praktijkvoorbeelden van onderwijs voor deze leerlingen zijn er?

Het onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat voor deze leerlingen in de praktijk de oplossing vooral gezocht wordt in het verdiepen en versnellen van (cognitieve) leerprocessen. Veel minder vanzelfsprekend biedt het onderwijs deze leerlingen ervaringen waardoor zij op een evenwichtige wijze cognitieve, kunstzinnige, praktische en sociale aspecten van leren en zijn kunnen ontwikkelen. Hoewel 'leren leren' zeker belangrijk gevonden wordt, is het een uitdaging om voor deze leerlingen passende leerervaringen te ontwerpen die ze bijvoorbeeld de kans bieden om de wilskracht te ontwikkelen om door problemen heen te werken en om nieuwe uitdagingen aan te gaan. Duidelijk wordt dat het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen in de vrijeschool niet alleen vraagt om kennis en inzicht in hoe deze leerlingen leren en zich ontwikkelen, maar ook pedagogische sensitiviteit om hun individuele ontwikkelingsvragen te ontrafelen en om inventiviteit en creativiteit om passende werkvormen, lesstof en ervaringen te vinden voor de kinderen zelf en voor de klas waar zij deel van zijn.

Doorwerking van het onderzoek naar hoogbegaafdheid in de onderwijspraktijk

De inzichten en ervaringen die met Saskia's onderzoek zijn opgedaan vinden op verschillende manieren hun weg naar de onderwijspraktijk. Naast presentaties en werkgroepen voor leerkrachten en lerarenopleiders tijdens bijvoorbeeld landelijke studiedagen, werkt Saskia ook aan publicaties over het onderzoek. De komende jaren gaat Saskia het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen in vrijescholen en het perspectief van deze leerlingen, leerkrachten en scholen daarop verder onderzoeken in een promotieonderzoek.

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

De ervaringen en inzichten uit het onderzoek zijn ook onderdeel geworden van de (na)scholing die zij en haar collega's bieden aan schoolteams en leerkrachten. De voorbeelden uit de praktijk worden gebruikt ter inspiratie voor leerkrachten en IB-ers. Zij bieden handvatten om samen met de leerlingen onderwijsactiviteiten te ontwikkelen rond onderwerpen waar zij in geïnteresseerd zijn. Die activiteiten zijn er op gericht om leerlingen mogelijkheden te bieden om kennis, vaardigheden en inzichten te ontwikkelen en te verdiepen door cognitief, kunstzinnig en praktisch met een onderwerp bezig te zijn. Leerlingen worden uitgenodigd om de projecten met de klas te delen of (andere kinderen uit) de klas bij de projecten te betrekken.

Omdat Saskia voor een schoolbegeleidingsdienst werkt vinden de inzichten uit het onderzoek op dit moment vooral hun weg naar leerkrachten die al op (vrije)scholen werken. Nu is het zaak om te zorgen dat deze kennis, inzichten en competenties ook een plaats kunnen krijgen in het onderwijs aan studenten van de (vrijeschool) lerarenopleidingen. Voor de leerkrachten in de scholen hopen we mee te bouwen aan een netwerk waarin ze ook elkaar verder kunnen inspireren en bijstaan met voorbeelden van mooie werkvormen, lesinhouden en projecten.

Als je naar Saskia's onderzoek kijkt in het licht van de opdracht van het lectoraat dan kun je zeggen dat haar onderzoek er toe bijdraagt dat zich binnen het vrijeschoolonderwijs een eigen, sterk pedagogisch-didactische oriëntatie en praktijk rond het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen ontwikkelt. Die praktijk sluit aan bij de uitgangspunten over goed onderwijs in vrijescholen en is gericht op het verwezenlijken van de doelen van vrijeschoolonderwijs, maar maakt bij het ontwikkelen van passende onderwijsprocessen gebruik van kennis en inzichten uit het reguliere onderwijswerkveld en wetenschappelijk onderzoek. In dit geval stond het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen centraal, maar op vergelijkbare wijze had ook bijvoorbeeld het onderwijs aan leerlingen die juist moeite hebben met het cognitieve leren, onderzocht kunnen worden om het denken en handelen in de praktijk een impuls te geven.

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

Het afgelopen jaar kwamen verschillende werkzaamheden vanuit het lectoraat samen in en door samenwerking met het werkveld. Op verzoek van het VO-platform en de Vereniging van vrijescholen werd vanuit het lectoraat meegeschreven een Kwaliteitskader voor VO-scholen in het vrijeschoolonderwijs. Naast de theoretische concepten uit het werk van o.a. Aziza Mayo is hierbij gebruik gemaakt van het onderzoek dat Ariëlla Krijger doet vanuit de kenniskring naar brede vorming en evaluatie van vrijeschoolonderwijs. Na bespreking in het VO-platform van dit document kreeg het lectoraat het verzoek om tijdens de landelijke Bovenbouw-conferentie naast een inleidende lezing ook een werkgroep vorm te geven rond dit onderwerp. Docent Gerlach van Wersch van de Bernard Lievegoed School in Maastricht wilde hier graag aan meewerken. Hij houdt zich op zijn school bezig met de evaluatie van het Maatwerkband project. Dit project beoogt leerlingen brede vormende ervaringen te bieden; niet vanuit een vast curriculum, maar vanuit de persoonlijke ontwikkelingsinteresse en behoefte van de leerlingen.

In voorbereiding van de werkgroep kwamen drie onderzoeken samen:

- Brede onderwijsprocessen waarbij de leraar het initiatief neemt (periodeonderwijs, in onderzoek door Frans Lutters, Stichtse Vrije School)
- Brede onderwijsprocessen waarbij de leerling initiatieven neemt (Gerlach van Wersch, Bernard Lievegoed School)
- Brede beoordelingsprocessen op basis van initiatieven van de leraar en/of de leerling (Ariëlla Krijger)

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

De werkgroep richtte zich op het zichtbaar en inzichtelijk maken van de brede vormende werking die van het periodeonderwijs uit kan gaan. In gesprek werden de bedoelingen van periodelessen verhelderd en in kaart gebracht. Daarbij werden de door Biesta benoemde doeldomeinen van het onderwijs (socialisatie, kwalificatie en subjectwording) gebruikt als raamwerk. Hoewel een aantal deelnemers hier goed mee uit de voeten kon, werd ook duidelijk dat het onderwerp en de invulling daarvan niet vanzelfsprekend aansloten bij de praktische behoeften van de docenten. Voor een mogelijke vervolgbijeenkomst zijn we een opzet aan het maken waarmee we de dagelijkse praktijk en de intenties van de docenten zelf juist als uitgangspunt nemen. Inmiddels komen Gerlach, Frans en Ariëlla regelmatig bij elkaar om met elkaar aan de onderzoeken te werken. Uiteindelijk beogen we via al deze werkvormen een raamwerk van vragen te formuleren dat docenten en teams kunnen gebruiken om de periodelessen te onderzoeken. Zodat zij kritisch kunnen kijken hoe zij borgen dat de bedoelingen die zij met dit onderwijs hebben ook gerealiseerd kunnen worden; daarnaast zouden de vragen ook gebruikt kunnen worden bij het opleiden en begeleiden van nieuwe docenten die hun eigen periodelessen gaan ontwikkelen.

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

“

De opleidingen Vrijeschool Pabo, Docent Muziek en Docent Dans-Euritmie leiden op voor het onderwijs in het algemeen, in het bijzonder het vrijeschoolonderwijs. De curricula van de opleidingen zijn afgestemd op het toekomstig werkveld. Toekomstig kan hierin tweeledig worden begrepen: het ‘echte werk’ ligt voor studenten nog in de toekomst én hoe dit werk er uit zal zien ligt nog in de toekomst verborgen. We zoeken naar manieren om het opleiden zo goed mogelijk hierbij aan te laten sluiten. De opbrengsten van het lectoraat - zoals de lectorale rede, het gesprek hierover, de verbinding van docenten met de kenniskring, gesprekken met Aziza met de teams, met studenten en in breder verband met de faculteit -, helpen mee om de curricula zo vorm te geven dat deze kunnen aansluiten bij toekomstig vrijeschoolonderwijs. Hierin zoeken we naar vormen waarbij de student meer ‘aan zet’ is, meer oefening krijgt om keuzes te maken op grond van waarneming, zelfreflectie en kennis en deze kan communiceren en in gesprek kan brengen. Door de bijdragen van Aziza en kenniskringleden wordt onze kennis niet alleen verdiept, het betekent ook een verrijking en verbreding van onze waarnemingen en een verdieping van de dialoog over vormgeving voor toekomstig vrijeschoolonderwijs op de opleidingen.

Het interne werk van de opleidingen wordt dus verstevigd en verrijkt door het lectoraat. Daarnaast zorgt het lectoraat voor zichtbaarheid en waardering voor vrijeschoolonderwijs in de hogeschool, wat de opleidingen an sich niet kunnen bereiken maar wel nodig hebben om goed te kunnen bestaan.

Jarla Geerts, opleidingsmanager Vrijeschool lerarenopleidingen

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

“

In 2015 ben ik gestart met het doen van onderzoek naar evaluatie van de lesstof binnen het vrijeschoolonderwijs in het kader van mijn masteropleiding. In januari 2016 ben ik Aziza Mayo tegengekomen op een conferentie van de European Council for Steiner Waldorf Education (ECSWE) met als thema assessment binnen het vrijeschoolonderwijs. Tijdens deze conferentie heb ik met Mayo gesproken over mijn onderzoek. Deze gesprekken hebben daarna een vervolg gekregen in vervolg-afspraken en mailwisselingen. Mayo wist met haar kennis van het vrijeschoolonderwijs en haar onderzoekservaring mij waardevolle tips te geven om mijn onderzoek een grotere betekenis te geven voor de onderwijspraktijk. Bij het schrijven van mijn onderzoek heb ik ook veel gehad aan de lectorale rede waarin de doeldomeinen van onderwijs volgens Biesta op een mooie manier zijn gekoppeld aan de doelstellingen en de didactiek van het vrijeschoolonderwijs. In juni ben ik afgestudeerd, mijn beoordelaars prezen de wijze waarop ik de theorie heb weten te koppelen aan de praktijk. De hulp van Mayo heeft hier in grote mate aan bijgedragen. Binnen de school ben ik inmiddels projectcoördinator van een project wat zicht richt op een cultuurverandering binnen de school ten aanzien van toetsen. Het doel van dit project is als volgt beschreven in het schoolplan : “Het zien en waarderen van de leerling in al zijn of haar kwaliteiten en dat ook verwerken in onze manier van toetsen/evalueren en het geven van feedback” (zie bijlage voor een uitwerking). Ook bij de stappen die ik zet in het kader van dit project ervaar ik veel ondersteuning vanuit het lectoraat. Zowel Mayo als leden van de kenniskring (o.a. Krijger en Lutters) zijn een belangrijke sparringpartner voor dit project. Zij weten vanuit hun theoretische kennis en onderzoekervaring praktische handvatten te geven voor de praktijk. Dit komt o.a. tot uiting in hun betrokkenheid om een studiedag rondom het thema van evaluatie en feedback mede vorm te geven.

Wouter Modderkolk, decaan & docent Stichtse Vrije School

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

“

Gisteren heb ik gesolliciteerd als docent bij een kunstzinnige opleiding. We bespraken de vakken die ik zou kunnen gaan geven, maar er werd met geen woord gerept over onderzoek. En dat terwijl mijn onderzoeks-ervaring de aanleiding vormde voor deze sollicitatie. Ik zei dat ik moest nadenken of ik de voorgestelde vakken wilde doceren, dat ik mij meer thuis voelde in het geven van het vak onderzoeksvaardigheden, het liefst in alle leerjaren. Met veel plezier vertelde ik over mijn huidige baan als docent onderzoeksvaardigheden binnen de Pabo en de mogelijkheden die het vak geeft tot eigen ontplooiing. Bij de onderwijsmanager ontstond verbazing, begreep ik wel goed wat het vak onderzoeksvaardigheden behelsde?

Ik denk dat gisteren zichtbaar werd wat ik de afgelopen jaren als docent-onderzoeker (onder andere) heb geleerd binnen het lectoraat ‘Waarde(n) van Vrijeschoolonderwijs’ van lector Aziza Mayo. Door zelf onderzoek te doen en het proces aan te gaan ben ik gaan zien dat je zelf als persoon, naast alle gestelde kaders waarin wij ons wetenschappelijke onderzoek hebben ingebed, een belangrijke plek inneemt in je onderzoek. Als ik kijk naar de maatschappelijke discussies, dan wordt gepoogd alles te onderbouwen met cijfers en feiten vanuit wetenschappelijk onderzoek. Cijfers en feiten uit wetenschappelijk onderzoek hebben status. Ze geven richting aan beslissingen en onderbouwen beslissingen die mensen in alle lagen in onze maatschappij nemen. Maar realiseren we ons wel voldoende dat deze cijfers en feiten uit dat wetenschappelijk onderzoek uiteindelijk altijd het resultaat zijn van menselijk handelen, van beslissingen door mensen die bepaalde gegevens bij elkaar hebben gebracht?

Als docent was ik afgelopen jaren goed in het aanleren van de kwalificerende kant van het vak onderzoek bij studenten. De scripties van studenten voldeden aan de gestelde normen. Ruimte voor de student zelf was nauwelijks aan de orde, enkel in de keuze voor het onderwerp. Maar juist dit aspect, de ruimte voor de student die het onderzoek aangaat, is voor mij nu een belangrijke pijler van mijn onderwijs geworden, naast de kwalificerende kant van het onderzoek.

HOOGBEGAAFDHEID
IN DE VRIJESCHOOL:
HEB JE HET GEZIEN?

SAMEN WERKEN
AAN KENNIS-
ONTWIKKELING

LECTORAAT EN
OPLEIDINGEN

HET ONTWIKKELEN
VAN EEN BETEKENIS-
VOLLE EVALUATIE
IN DE SCHOOL

WIJ ZIJN ONS
ONDERZOEK

Onderzoek gaat voor mij over nieuwsgierigheid naar het andere, het nog niet weten. Het gaat over je verbinden met de wereld om je heen. En het gaat over verantwoordelijkheid: Welke beslissingen neem je? Waar laat je je door leiden? Wat is jouw moreel kompas? Hierover ga ik tegenwoordig in gesprek met mijn studenten en ik geef feedback op de vorm en inhoud van het onderzoek. En dat zijn geweldige gesprekken waarin zowel de studenten als ik nieuwe ideeën verkennen.

Ik heb de afgelopen jaren keer op keer gezien dat het vak onderzoek, maar eigenlijk ons hele onderwijs altijd gaat over menselijkheid: Hoe verbinden wij ons aan elkaar en aan de wereld? Dat je als docent en student een verantwoordelijkheid hebt om er te 'zijn', om je te verbinden en je uit te spreken. En dat deze dialoog, de dialoog is van het onderwijs. En de dialoog is van ons leven. Uiteindelijk gaat het niet om het cijfer voor je eindschrijving maar zijn wij ons onderzoek.

Juist het onderzoek binnen het hoger beroepsonderwijs biedt een uitgelezen kans om de dialoog met de wereld om je heen aan te gaan. Binnen de pabo worden wetenschappelijke studies bijvoorbeeld gebruikt als kader om te kijken naar de behoeften van een specifieke klas of leerling. Jij als onderzoeker brengt zo de werelden van wetenschap en praktijk samen, niet enkel op intuïtie maar vanuit de gedegen denkstappen van de onderzoekscyclus. Door dit samenbrengen kritisch te bekijken, er onderzoeksmethodes op los te laten, komen de twee werelden in dialoog. En deze dialoog biedt de ruimte om nieuwe open ruimtes te verkennen, zoals andere didactische mogelijkheden voor specifieke leerlingen in de klas.

Rebecca van Ingen, Docent Pabo Hogeschool Leiden





Referenties

Boer, E. de (2014). *Professionele intuïtie. Versterk je innerlijke vermogens in de praktijk.*

Uitgeverij Boom/Nelissen.

Jacobs, G. (2017). Evidence-based practice in de verpleegkunde. In Swets en Munneke, *Praktijkgericht onderzoeken in het onderwijs*. P. 50-51. Uitgeverij Boom.

Mayo, A. (2015). *Lectorale rede Autonomie in Verbondenheid. Waarde(n)vol onderwijs voor nu en voor de toekomst.* Hogeschool Leiden.

Onderwijsraad (2016). *De volle breedte van onderwijskwaliteit. Van smal beoordelen naar breed verantwoorden.* www.onderwijsraad.nl/upload/documents/publicaties/volledig/De-volle-breedte-van-onderwijskwaliteit1.pdf

Ponte, P. (2012). *Onderwijs en onderzoek van eigen makelij. Onderzoek met en door leraren.* Uitgeverij Boom/ Lemma.

Ros, A. (2017). Onderzoek in de school: impact op schoolontwikkeling. In Swets en Munneke, *Praktijkgericht onderzoeken in het onderwijs*. P. 29. Uitgeverij Boom

Swet, J. Van, & Munneke, L. (2017). *Praktijkgericht onderzoeken in het onderwijs.* Uitgeverij Boom